

**Tomasz Najda, Małgorzata
Sikora-Gaca**

**Działania społeczności
międzynarodowej na rzecz likwidacji
zjawiska terroryzmu w XX i XXI
wieku : wybrane aspekty działalności
ONZ i Unii Europejskiej w zakresie
bezpieczeństwa**

Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość 10, 164-178

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Tomasz Najda*
Małgorzata Sikora-Gaca**

Działania społeczności międzynarodowej na rzecz likwidacji zjawiska terroryzmu w XX i XXI wieku.

Wybrane aspekty działalności ONZ
i Unii Europejskiej w zakresie bezpieczeństwa

Wstęp

Problematyka, której dotyczy niniejszy artykuł jest ważnym głosem w dyskusji nad utrzymaniem pokoju na świecie. Dotyczy z jednej strony zagadnień uniwersalnych, z drugiej – mających charakter indywidualny. Terroryzm nie jest pojęciem kojarzonym tylko z najnowszą historią. Warto jednak zauważyć, że stanowi rodzaj niebezpieczeństwa, które w ostatnich latach rozwija się w niezwykle szybkim tempie¹, przyjmuje zasięg globalny i nabiera szczególnego znaczenia. Terroryzm stał się problemem, który w znacznej mierze dotyka ludność cywilną, dlatego też działania społeczności międzynarodowej na rzecz jego likwidacji² są niezwykle ważne.

Pojęcie terroryzmu

Terroryzm wywodzi się od łacińskiego słowa *terror*, które oznacza stosowanie przemocy, przerażenie, ból i strach. Określenie to jest pochodną czasownika *terreo*³.

* Tomasz Najda, Politechnika Koszalińska

** Dr Małgorzata Sikora-Gaca, Politechnika Koszalińska.

¹ K. Liedel, P. Piasecka, *Jak przetrwać w dobie zagrożeń terrorystycznych*, Trio, Collegium Civitas, Warszawa 2008, s. 8–9.

² Ibidem.

³ K. Kumaniecki, *Słownik łacińsko-polski*, PWN, Warszawa 1982, s. 500.

Definicji zjawiska jest blisko 200, co dowodzi jego złożoności⁴. Począwszy od starożytności po wiek XIX terroryzm tłumaczono przede wszystkim jako stosowanie przymusu. Pojawienie się organizacji narodowowyzwoleńczych o zabarwieniu nacjonalistycznym wprowadziło do literatury przedmiotu nowe znaczenia pojęcia, takie jak zastraszanie czy użycie siły. W latach 30. XX w. terroryzm zaczęto kojarzyć z represjami totalitarnymi⁵. Po roku 1945 wymiar zjawiska poszerzono o kwestie działań antykolonialnych w Azji i Afryce. W latach 60. i 70. społeczności międzynarodowe zwróciły uwagę na kwestię organizacji lewicowych, prawicowych czy separatystycznych. Pojęcie terroryzmu sięga zatem odległej historii⁶, a jego rozumienie zmieniało się wskutek licznych wydarzeń, przemian czy rewolucji. Są to (...) *różnie umotywowane ideologicznie, planowane i zorganizowane działania pojedynczych osób lub grup, skutkujące naruszeniem istniejącego porządku prawnego, podjęte w celu wymuszenia od władz państw i społeczeństwa określonych zachowań i świadczeń, często naruszające dobra osób postronnych*⁷.

Jarosław Tomaszewicz terroryzmem nazywa *systematyczne posługiwanie się aktami terroru indywidualnego dla osiągnięcia celu politycznego*⁸. W definicjach najczęściej powtarzają się kwestie związane z przemocą, użyciem siły czy wywoływaniem strachu⁹. Zdaniem Sebastiana Wojciechowskiego, pojęcie to jest sporne i w głównej mierze zależy od postrzegania problematyki¹⁰. Odnosi się przede wszystkim do stosowanych wobec państwa przez grupy zorganizowane form przemocy, do których należy nadużycie czy wywieranie wpływu. Tego typu środki nacisku mogą stosować także państwa lub poszczególne organizacje, czego przykładem może być Libia¹¹.

Zdaniem Marka Boruckiego, terroryzm to dokładnie zaplanowana działalność grup zorganizowanych, której zadaniem jest wywarcie presji na władzach lub społecznościach w celu uzyskania konkretnych profitów czy decyzji. Jak zauważa, terroryści najczęściej w swych działaniach używają szantażu, łamią prawo i są całkowicie obojętni na ból zadawany innym¹². Grupy związane z terroryzmem i jego funkcjonowaniem używają broni najnowszego typu, a także wykorzystują środki

⁴ Ibidem.

⁵ W. Dietl, K. Hirschmann, R. Tophoven, *Terroryzm*, PWN, Warszawa 2009, s. 37–38.

⁶ Ibidem.

⁷ Hasło „terroryzm”, zob. *Nowa encyklopedia powszechna PWN*, t. 6, red. B. Petrozolin-Skowrońska, PWN, Warszawa 1998, s. 370.

⁸ J. Tomaszewicz, *Terroryzm na tle przemocy politycznej*, Wydawnictwo APIS, Katowice 2000, s. 12.

⁹ K. Jałoszyński, *Terroryzm czy terror kryminalny w Polsce?*, AON, Warszawa 2001, s. 7.

¹⁰ S. Wojciechowski, *Terroryzm na początku XXI wieku*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz – Poznań 2011, s. 26–27.

¹¹ Ibidem.

¹² M. Borucki, *Terroryzm. Zło naszych czasów*, Wydawnictwo Mada, Warszawa 2002, s. 3–5.

biologiczne lub chemiczne. Do działań tego typu grup w dużej mierze należą porwania niewinnych cywilów – zakładników oraz podkładanie ładunków wybuchowych. Często odpowiedzialne są one za zamachy na wpływowe osobistości. Swoje działania tłumaczą zazwyczaj ideologią, religią czy konkretnymi poglądami wynikającymi z wątków etnicznych. Do najbardziej niebezpiecznych zalicza się ugrupowania o charakterze międzynarodowym¹³.

Zmiana interpretacji zagrożeń, jakie niesie ze sobą terroryzm, nastąpiła po atakach 11.09.2001 r., kiedy Al-Kaida uderzyła w najważniejsze ośrodki polityczne, ekonomiczne i wojskowe USA. Pokazała światu, jak daleko potrafią się posunąć współcześni terroryści. Wskazano tym samym na nowy wymiar zjawiska¹⁴. Zamachy z 11 września odmieniły postrzeganie terroryzmu, który stworzył niespotykany do tej pory poziom zagrożenia. Od zamachu Al-Kaidy na Stany Zjednoczone, terroryzm nie był już kojarzony z atakami, w których ginie jedna bądź kilka osób. Stał się siłą, której celem było pochłonięcie w ciągu zaledwie kilku minut ogromnej liczby niewinnych ofiar.

Kolejnym czynnikiem wpływającym na zmianę dotychczasowego rozumienia terroryzmu, jak i na postrzeganie samych agresorów, była ich determinacja w działaniu z pobudek religijnych (z czego wynikał m.in. brak lęku przed śmiercią). Podkreślić należy także brak jakichkolwiek prób negocjacji. Przed atakiem terroryści nie wysuwali żądań w stosunku do atakowanych. Skala problemu i zastraszanie stworzyły dla ludzkości trudnego do pokonania wroga¹⁵.

Próby sprecyzowania pojęcia „terroryzm” dokonuje również Villamarin Pulido, który wskazuje, że zagrożenie to istniało już od początków ludzkości. Postrzega je on jako zjawisko społeczno-polityczne i zauważa, że w historii często było niesłusznie kojarzone z różnego rodzaju wojnami psychologicznymi. Najprawdopodobniej przyczyną takiego stanu rzeczy było definiowanie terroryzmu jako narzędzia przymusu służącego do osiągnięcia zaplanowanych wcześniej celów politycznych – metody podobnej do wykorzystywanej przez nazistów i komunistów¹⁶.

Mówiąc o terroryzmie, należy zwrócić szczególną uwagę na globalizację¹⁷ tego zjawiska oraz fakt, że nie polega ono już tylko na wykorzystaniu przez organizacje odpowiedzialne za zamachy broni nuklearnej i najnowszych technik służących do zabijania. Jego ofiarami coraz częściej są zwykli ludzie. Terroryści, planując cel

¹³ Ibidem.

¹⁴ J. Kiwerska, *Świat w latach 1989–2004. Wydarzenia – konflikty – procesy*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2005, s. 333–334.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ A. V. Pulido, *Sieć Al-Kaida*, Wydawnictwo Wołoszański, Warszawa 2008, s. 23, 31.

¹⁷ Zob. M. Rewizorski, *Petropolityka i bezpieczeństwo energetyczne we współczesnym świecie*, „Przegląd Strategiczny” 2011, nr 2, s. 311.

swojego ataku, nie wybierają już tak często punktów strategicznych politycznie, przeważnie są to największe skupiska ludności cywilnej¹⁸.

Krzysztof Mroziewicz zwraca szczególną uwagę na terroryzm nowej generacji. Broń, którą dysponują dziś organizacje terrorystyczne może być użyta w każdej chwili. Mroziewicz twierdzi, że w momencie zamachu na World Trade Center, Al-Kaida przygotowana była na dwa inne rozwiązania w przypadku, gdyby atak zakończył się niepowodzeniem. Jedno z nich przewidywało wytrucie milionowego miasta (Nowy Jork) za pomocą botuliny, która miała zostać wpuszczona do systemu wodociągów przez przekupionego strażnika. Truciznę pozyskano za 25 milionów dolarów. Ma nieporównywalnie silniejsze działanie niż cyjanek potasu. Kolejnym wyjściem w sytuacji niepowodzenia ataku na WTC miało być użycie taktycznej głowicy jądrowej do uderzenia w Białą Dom¹⁹.

Istnieje problem z brakiem uniwersalnej definicji, która odzwierciedlałoby jednoznacznie znaczenie omawianego pojęcia. Powodem jest m.in. fakt, że środowisko międzynarodowe interpretuje je różnorodnie, co skutkuje tym, że każde państwo określa terroryzm zgodnie z własnym interesem²⁰. Istnieje ponad 200 definicji tego pojęcia, co jest dowodem na zróżnicowane rozumienie zagadnienia, które aktualnie jest jednym z najbardziej kontrowersyjnych.

Antyterroryzm – pojęcie i działania

Pierwszych zamachów dokonywały w starożytności sekty Asasynów. Pojawienie się nowego zjawiska wymusiło nie tylko potrzebę stworzenia jego definicji, ale również zorganizowanie działań zapobiegawczych²¹.

Współcześnie, od pewnego okresu zjawisko terroryzmu podlega eskalacji, co zmusza rządy poszczególnych państw do poszukiwania alternatywnych środków zwalczających go. Na początku XXI w. terroryzm nie tylko przyspieszył swój rozwój, ale stał się zjawiskiem globalnym. Uczestnicy szeroko pojętych relacji międzynarodowych zaczęli zastanawiać się nad środkami bezpieczeństwa, które pozwoliłyby sukcesywnie eliminować nasilającą się aktywność organizacji terrorystycznych²². W tym celu władze poszczególnych państw stosowały różnorodne narzędzia zapobiegawcze, szkoliąc wyspecjalizowane jednostki antyterrorystyczne, w tym

¹⁸ A. V. Pulido, op. cit.

¹⁹ K. Mroziewicz, *Moc, niemoc i przemoc*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz – Warszawa 2005, s. 21–22.

²⁰ M. Madej, *Międzynarodowy terroryzm polityczny*, MSZ, Warszawa 2001, s. 63–70.

²¹ K. Liedel, P. Piasecka, T. Aleksandrowicz, *Bezpieczeństwo w XXI wieku*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011, s. 361.

²² K. Liedel, *Zwalczanie terroryzmu międzynarodowego w polskiej polityce bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2010, s. 57.

m.in. wojsko i policję²³. W ramach zwalczania omawianego zagrożenia stosowano także różne środki radykalne i drastyczne, np. eliminację ugrupowań opozycyjnych. Takie metody wykorzystywano zazwyczaj w państwach, które cechował niski poziom demokracji i świadomości obywateli²⁴.

Antyterroryzm oznacza zapobieganie działaniom terrorystycznym oraz ich zwalczanie. Pojęcie to wywodzi się od angielskiego słowa *antiterrorism*. Termin oznacza wykorzystanie środków defensywnych, mających na celu zminimalizowanie groźby przeprowadzenia zamachu terrorystycznego. Używany jest do określania szerokiego spektrum czynności podejmowanych w ramach zwalczania tego niebezpiecznego zjawiska²⁵. Pierwsze oddziały antyterrorystyczne na świecie zaczęto powoływać w latach 70. XX w. Głównie były to organy policyjne, które tworząno, wzorując się na wojskowych jednostkach do zadań specjalistycznych (specjalnych). Szczególną uwagę zwracano na proces szkolenia²⁶.

Za czynności mające na celu przeciwdziałanie terroryzmowi najczęściej odpowiedzialne są władze danych państw lub organizacji międzynarodowych, takich jak Unia Europejska, Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) czy NATO²⁷.

Zapobieganie terroryzmowi możemy podzielić na pięć podstawowych działań:

- zwalczanie (identyfikacja terrorystów oraz podjęcie próby ich unieszkodliwienia);
- zapobieganie (najczęściej – profilaktyczne aresztowania podejrzanych);
- ochrona (zapewnienie bezpieczeństwa społeczeństwa oraz infrastruktury w miejscach najbardziej narażonych na ataki terrorystyczne);
- reagowanie (działania mające na celu minimalizowanie szkód powstałych na skutek zamachu);
- prognozowanie (przede wszystkim lokalizacja potencjalnych zagrożeń terrorystycznych oraz dobór odpowiednich środków zapobiegawczych)²⁸.

Działania antyterrorystyczne, które określane są jako defensywne, polegają w głównej mierze na pozyskiwaniu informacji przez różnego rodzaju służby bezpieczeństwa oraz ich analizie, czyli określeniu rzeczywistego źródła, a także najbardziej wydajnym ich wykorzystaniu. W efekcie dane mogą się okazać bezcenne dla

²³ A. Czerwiński, J. Gradoń, K. Gradoń, *Encyklopedia terroryzmu*, Bellona, Warszawa 2004, s. 593.

²⁴ Ibidem.

²⁵ E. Cała-Wacinkiewicz, R. Pogórzańska, D. Wacinkiewicz, *Encyklopedia zagadnień międzynarodowych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 26–43.

²⁶ W. Kaczmarek, *Natarcie związku taktycznego* (rozprawa habilitacyjna), „Zeszyty Naukowe AON” 1997, nr 4, s. 27.

²⁷ K. Jałoszyński, *Współczesny wymiar antyterroryzmu*, Trio, Collegium Civitas, Warszawa 2008, s. 98.

²⁸ K. Jałoszyński, op. cit., s. 98.

organów ścigania, które potrafią bardzo szybko i sprawnie je wykorzystać, ustalić odpowiedni plan działania zapewniający ochronę ludzi oraz mienia²⁹.

Poruszając tematykę działań społeczności międzynarodowej na rzecz radzenia sobie z tak niebezpiecznym zjawiskiem, oprócz pojęcia antyterroryzmu, należy również poruszyć kwestię kontrterroryzmu, czyli podejmowania bezpośrednich środków stanowiących natychmiastową odpowiedź na zamach³⁰. Zaliczamy do nich działania naukowe i wojskowo-policyjne. Głównym ich zadaniem jest zapobieganie omawianemu zjawisku oraz jego zwalczanie³¹. Działania kontrterrorystyczne realizowane są przede wszystkim w trzech obszarach:

- czynności o charakterze bojowym mające na celu odbicie zakładników;
- aresztowania jednostek związanych z działaniami terrorystycznymi;
- doprowadzenie do całkowitej likwidacji grup podejrzanych oraz osób z nimi powiązanych³².

Działania grup kontrterrorystycznych mają charakter ofensywny i należy je traktować jako reakcję na niebezpieczeństwo. Realizują je jednostki policyjne, cywilne oraz wojskowe. W Polsce za tego typu operacje w głównej mierze odpowiedzialna jest policja³³. Szczegółowe procedury określa zarządzenie nr 213 komendanta głównego Policji³⁴.

Skuteczne zwalczanie terroryzmu międzynarodowego wymaga ścisłej współpracy wielu podmiotów, których celem jest przede wszystkim zminimalizowanie zagrożeń. To również ustawodawstwo, konwencje czy spotkania o charakterze globalnym³⁵. Pierwsze próby tego typu działań nastąpiły już w latach 30. XX w. W 1937 r. Liga Narodów zatwierdziła konwencję potępiającą terroryzm i powołała Międzynarodowy Trybunał Karny, który zajmował się wyłącznie przestępstwami terrorystycznymi. W kolejnych latach także dochodziło do podobnych uregulowań, również do spotkań przywódców poszczególnych narodów. W 1975 r. Rada Europejska utworzyła tzw. strukturę TREVI³⁶. Głównym jej zadaniem była synchroniza-

²⁹ Ibidem.

³⁰ M. Drost, *Operacje militarne inne niż wojna w doktrynie NATO i USA*, „Zeszyty Naukowe AON” 2000, nr 2, s. 15.

³¹ S. Piskulski, *Prawne środki zwalczania terroryzmu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2000, s. 125.

³² K. Jałoszyński, op. cit., s. 100.

³³ K. Liedel, P. Piasecka, T. Aleksandrowicz, op. cit., s. 197.

³⁴ *Zarządzenie nr 213 KGP z dnia 28.02.2007 roku w sprawie metod przygotowania i realizacji zadań Policji w przypadku zagrożenia życia i zdrowia ludzi lub ich mienia albo bezpieczeństwa i porządku publicznego*, „Dziennik Urzędowy Komendanta Głównego Policji” 2007, nr 5, poz. 49.

³⁵ A. Czerwiński, J. Gradoń, K. Gradoń, op. cit., s. 595.

³⁶ *Terrorisme, Radicalisme, Extremisme, Violence Internationale* – utworzona w 1975 r. przez Radę Europejską tzw. Wewnętrzna Grupa ds. Bezpieczeństwa. Jej głównym zdaniem była

cja współpracy antyterrorystycznej. Kolejnym przykładem międzynarodowej aktywności społeczności było w 1996 r. spotkanie grupy G7³⁷ we Francji, podczas którego podjęto problematykę terroryzmu – dyskutowano na temat walki z nim³⁸.

W następnych latach zjawisko terroryzmu uległo znacznemu nasileniu. Mówi się, że powstał tzw. nowy terroryzm. Polegał on na wykorzystaniu przez zamachowców najnowszych technik, co zmobilizowało państwa do szybkiej reakcji. Zaczęto wprowadzać kolejne zmiany w ustawach krajowych oraz powoływać do życia nowe organizacje. Priorytetem stało się jeszcze większe zacieśnienie współpracy międzypaństwowej³⁹. Unia Europejska i ONZ podjęły liczne inicjatywy, których celem stała się likwidacja zagrożeń.

W niemal każdym współczesnym państwie powołano organy antyterrorystyczne. W ich skład wchodzi różnego typu oddziały specjalne⁴⁰ nieustannie walczące z terroryzmem, dążące do całkowitej eliminacji zjawiska.

Działania ONZ na rzecz walki z terroryzmem

Głównym celem działalności Organizacji Narodów Zjednoczonych jest utrzymanie pokoju na świecie, zapobieganie konfliktom zbrojnym i ochrona praw człowieka. Organizacja ta powstała w 1945 r., zastępując Ligę Narodów, która nie spełniła swego zadania w zapewnianiu pokoju na arenie międzynarodowej⁴¹.

W rozdziale pierwszym *Karty Narodów Zjednoczonych* zostały sprecyzowane cele ONZ: rozwiązywanie międzypaństwowych problemów ekonomicznych, utrzymanie pokojowych relacji między narodami oraz zacieśnienie współpracy międzynarodowej na rzecz realizacji powyższych założeń⁴². Po zakończeniu II wojny światowej w ONZ uznano terroryzm za zjawisko o zasięgu międzynarodowym. Tym samym zaczęto ściślej precyzować jego pojęcie oraz źródła⁴³. W październiku 1970 r. powołano rezolucję mówiącą, iż żadne z państw nie może tolerować terro-

współpraca państw wspólnoty na rzecz zapewnienia szeroko rozumianego bezpieczeństwa i walka z terroryzmem.

³⁷ G7 – grupa siedmiu najbardziej wpływowych państw świata (Wielka Brytania, Francja, Niemcy, Włochy, Japonia, Stany Zjednoczone, Kanada). Od 1997 r. funkcjonuje G8, wśród których jest również Rosja, co często stanowi kwestię dyskusyjną.

³⁸ A. Czerwiński, J. Gradoń, K. Gradoń, op. cit., s. 662.

³⁹ M. Majczak, *Współczesny terroryzm zagrożeniem dla bezpieczeństwa światowego. Zwalczenie terroryzmu*, www.e-debiuty.byd.pl (dostęp: 21.12.2012).

⁴⁰ A. Czerwiński, J. Gradoń, K. Gradoń, op. cit., s. 594–595.

⁴¹ W. Anioł, *Narody Zjednoczone wobec problemów społecznych*, Książka i Wiedza, Warszawa 1988, s. 5–7.

⁴² E. Łązniewska, P. Deszczyński, *Kompendium wiedzy o organizacjach międzynarodowych*, PWN, Warszawa 2011, s. 164.

⁴³ J. Pawłowski, *Terroryzm we współczesnym świecie*, Wojsko i Wychowanie, Warszawa 2001, s. 36.

ryzmu ani realizować działalności, która mogłaby nieść jakiegokolwiek zagrożenia. W rezolucji nr 2625 określono dopuszczalne warunki użycia przemocy, a w 1973 r. sprecyzowano fundamentalne zasady dla jednostek podejmujących walkę o niepodległość z okupantem oraz reżimem o charakterze rasistowskim⁴⁴.

Duży wpływ na nieco większe zaangażowanie się ONZ w walkę z terroryzmem miały wydarzenia podczas igrzysk olimpijskich w Monachium w 1972 r. Wówczas grupa palestyńskich bojowników wdarła się do wioski olimpijskiej i wzięła za zakładników kilkunastu izraelskich sportowców⁴⁵. Wskutek tej sytuacji Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych powołało Komitet ds. Zwalczenia Terroryzmu Międzynarodowego, w skład którego wchodziło 35 państw. Do głównych zadań instytucji należało: sprecyzowanie uniwersalnej definicji terroryzmu o charakterze prawnym, zlokalizowanie jego źródła oraz opracowanie efektywnej taktyki oraz określenie środków na rzecz jego skutecznego zwalczania.

W kilkuletniej pracy Komitetu nie udało się jednak zrealizować wszystkich zakładanych celów, m.in. wystąpił problem z interpretacją prawną zjawiska terroryzmu⁴⁶. Efektem prac ONZ były zatem kolejne rezolucje – z 1976 i 1977 r. W sposób jednoznaczny potępiały one stosowanie terroru przez poszczególne reżimy⁴⁷. W 1979 r. ONZ określiła terroryzm międzynarodowy jako zdecydowane zagrożenie dla światowego pokoju, prowadzące do utraty życia i zdrowia⁴⁸, które przejawia się licznymi nadużyciami, łamiącymi często prawa człowieka. W 1979 r. uchwalono konwencję międzynarodową dotyczącą kwestii zakładników⁴⁹.

W kolejnych latach powstawały podobne dokumenty. W 1982 r. wprowadzono konwencję narodów zjednoczonych o prawie morza, która skierowana była przeciwko terroryzmowi morskiemu. Podobny charakter miała rezolucja nr 40/61 Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych z grudnia 1985 r. Nakazywała państwom podejmowanie wszelkich środków w celu zwalczania terroryzmu międzynarodowego. Zwracano w niej również uwagę na problematykę łamania praw człowieka i działania o charakterze rasistowskim. W rezolucji tej zdecydowanie potępiono jakiegokolwiek przejawy agresji bez względu na istniejące motywy⁵⁰.

ONZ dość intensywnie zaangażowała się w walkę z terroryzmem, co implikowało wiele problemów. Bezsukcesywnie próbowano ustalić definicję zjawiska, a to w du-

⁴⁴ D. Mierzejewski, *Bezpieczeństwo europejskie w warunkach przemian globalizacyjnych*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011, s. 160–161.

⁴⁵ T. Walker, A. Gowers, *Arafat*, Świat Książki, Warszawa 2005, s. 80.

⁴⁶ D. Mierzejewski, op. cit., s. 161.

⁴⁷ Ibidem, s. 162.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Polska ratyfikowała ją dopiero 13.03.2000 r. Zob. *Międzynarodowa konwencja przeciwko braniu zakładników*, Dz. Urz. 2000, nr 106, poz. 1123.

⁵⁰ Zob. *Konwencja w sprawie przeciwdziałania bezprawnym czynom przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej*, Dz. Urz. 1994, nr 129, poz. 635.

żej mierze utrudniało przeciwdziałanie mu. Pojawiły się problemy z interpretacją terroryzmu i walki narodowowyzwoleńczej⁵¹. W 1994 r. podjęto zatem próbę określenia bezpośrednich źródeł jego występowania. Wymieniono liczne czynności, które społeczność międzynarodowa uznawała za akty terrorystyczne, np. działania prowadzące do obrażeń, śmierci ludzi, ale także ograniczenie wolności przywódcy państwa oraz osób z nim związanych. Wyróżniono również czynności degradujące własność publiczną oraz stanowiące niebezpieczeństwo dla życia każdej jednostki. Zwrócono również uwagę na problematykę handlu bronią i dostępności do niej⁵².

W 1998 r. ONZ zajęła się kwestią zwalczania przestępczości zorganizowanej. W tym wypadku również nastąpił problem z określeniem działań, które należałoby uznać za akty terrorystyczne. Tekst dokumentu opublikowano w 2000 r. Ustalono wówczas, że przestępstwo o charakterze międzynarodowym jest stwierdzane, gdy:

- zostało dokonane na terytorium kilku państw (nie – jednego);
- związane jest z działającą w danym państwie grupą, która podejmuje inicjatywę terroru poza jego granicami⁵³.

Konwencja ta została podpisana przez 150 państw 12.12.2000 r. (Polska – sześć miesięcy później)⁵⁴.

Kolejne kroki ONZ w zwalczaniu terroryzmu podejmowane były pod wpływem tragedii z 11.09.2001 r., wydarzenia te bowiem wywołały natychmiastową reakcję. Rada Bezpieczeństwa już na drugi dzień po zamachach uchwaliła rezolucję nr 1368. Zwrócono w niej szczególną uwagę na niebezpieczeństwo terroryzmu międzynarodowego, w tym również na fakt, że każde państwo posiada prawo do obrony swoich granic i obywateli. W rezolucji z 2001 r. określono rolę państw w walce z aktami terroru. Położono tu szczególny nacisk na zakaz finansowania przez członków ONZ grup odpowiedzialnych za dokonywanie zamachów oraz udzielania im azylu. Dodatkowo zobowiązano państwa członkowskie do działalności sprawozdawczej, dokumentującej realizację powyższych postanowień⁵⁵. W kolejnych latach opór ONZ wobec terroru przejawiał się m.in. w sankcjach dla Talibów, którzy wciąż działali na terytorium Afganistanu. Nadal jednak największym problemem było stworzenie uniwersalnych definicji i określeń tak złożonych problemów⁵⁶.

W ostatnich latach coraz częściej mówi się o potrzebie wprowadzenia w ONZ reform strukturalnych, które umożliwiłyby stworzenie nowych ram dla bezpieczeń-

⁵¹ S. Wojciechowski, *Terroryzm na początku XXI wieku*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz – Poznań 2011, s. 54.

⁵² Z. Cesarz, E. Stadtmuller, *Problemy polityczne współczesnego świata*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2000, s. 371.

⁵³ J. Pawłowski, op. cit., s. 38.

⁵⁴ Zob. *Konwencja o zwalczaniu przestępczości zorganizowanej*, Dz. Urz. 2001, nr 90, poz. 994.

⁵⁵ W. Dietl, K. Hirschmann, R. Tophoven, op. cit., s. 308.

⁵⁶ *Ibidem*.

stwa międzynarodowego⁵⁷. W obecnej formie możliwości tej organizacji są zbyt ograniczone. Brak charakteru ponadnarodowego czy jej zależność od woli poszczególnych członków⁵⁸ to tylko niektóre z problemów.

Działania Unii Europejskiej na rzecz walki z terroryzmem

Problem terroryzmu przez dłuższy czas postrzegany był przez Wspólnotę (Unię) Europejską jako indywidualne wyzwanie dla każdego z państw członkowskich. Sytuacja ta uległa diametralnej zmianie po zamachach z 2001 r. w Waszyngtonie i Nowym Jorku⁵⁹.

Współpraca w zakresie walki z terroryzmem pomiędzy członkami UE rozpoczęła się już ponad 40 lat temu. Pierwsze próby zapobiegawcze podjęto w latach 70. XX w. Przykładem jest, wspomniane powyżej, utworzenie w 1975 r. grupy TREVI, której działania miały charakter antyterrorystyczny. Jej priorytetem było stworzenie podstaw prawnych do powstania Europolu (Europejskiego Biura Policji). TREVI funkcjonowało do 1.11.1993 r., czyli do momentu ratyfikowania traktatu z Maastricht⁶⁰. W dokumencie tym znalazł się m.in. artykuł J.4, którego treść jest następująca: *Wspólna polityka zagraniczna i wspólna polityka bezpieczeństwa obejmuje wszystkie te kwestie, które są związane z bezpieczeństwem Unii*⁶¹. Wprowadzono w ten sposób kolejne narzędzie do walki z przestępczością i terroryzmem⁶². Spotkanie ministrów spraw zagranicznych piętnastu państw członkowskich, które odbyło się w tym samym roku w Barcelonie, zaowocowało deklaracją odnoszącą się do ścisłej współpracy w tym zakresie i dotyczącą m.in. ulepszenia funkcjonowania mechanizmów wymiany informacji oraz dopracowania zasad przeprowadzania ekstradycji⁶³. Trzy lata później powołano Europejską Sieć Sądową, a w roku 1999 podjęto działania zmierzające do zwalczaniu finansowania terroru⁶⁴.

Po 11.09.2001 r. działania Unii przybrały nieco inny charakter, bowiem terroryzm stał się zdecydowanie poważniejszym zagrożeniem dla zjednoczonej Europy.

⁵⁷ A. Jabłońska, *Organizacja Niemocy zjednoczonej*, „Wprost” 2004, nr 38, s. 90–91.

⁵⁸ W. Dietl, K. Hirschmann, R. Tophoven, op. cit., s. 309.

⁵⁹ D. Mierzejewski, op. cit., s. 164.

⁶⁰ T. Aleksandrowicz, *Terroryzm międzynarodowy*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 80; K. Lankosz, M. Chorośnicki, P. Czubik, *Walka z terroryzmem w świetle prawa międzynarodowego*, Wydawnictwo Sto, Bielsko-Biała 2004, s. 179–182.

⁶¹ S. Krajski, *Traktat z Maastricht. Wstęp i komentarz*, Agencja SGK, Warszawa 1998, s. 25.

⁶² Ibidem, s. 165.

⁶³ J. Menkes, *Od współpracy policyjnej do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości*, „Sprawy Międzynarodowe” 1997, nr 3, s. 59–68.

⁶⁴ *Zalecenie Rady z dnia 9 grudnia 1999 r. w sprawie współpracy w zwalczaniu finansowania grup terrorystycznych*, Dz. Urz. UE C 373 z 23.12.1999, s. 1.

Zacząto zatem wprowadzać liczne zmiany w prawie, a przede wszystkim w istniejących już uregulowaniach⁶⁵. Już osiem dni po zamachach Komisja Europejska zainicjowała specjalny projekt, w którego skład wchodziły dwie decyzje ramowe. Pierwsza z nich wiązała się ze zwalczaniem omawianego zjawiska, natomiast drugą był europejski nakaz aresztowania⁶⁶.

Kolejną odpowiedzią Unii na zbrodnicze ataki z 2001 r. było posiedzenie Rady Europejskiej 21 września tegoż roku, na którym walka z terroryzmem została określona priorytetem całej Wspólnoty. Rada Unii Europejskiej przyjęła wówczas:

- wspólne stanowisko, środki i cele wspomagające walkę z terroryzmem;
- definicję terroryzmu oraz zakaz jakiegokolwiek wsparcia finansowego dla organizacji terrorystycznych;
- rozporządzenie przeciwko organizacjom i podmiotom stosującym terror⁶⁷.

Aktywność działań UE w kwestii eliminowania tego typu zagrożeń przełożyła się również na istotne decyzje Rady. W 2002 r. utworzono Eurojust – Europejski Urząd ds. Poszerzenia Współpracy Sądowniczej⁶⁸. Rada pracowała na tyle aktywnie, że udało jej się jeszcze w tym samym roku wprowadzić kilka dodatkowych postanowień o podobnym charakterze. Jednym z nich jest *Decyzja ramowa Rady 2002/475/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 roku w sprawie zwalczania terroryzmu*. Zakładała ona, że każde państwo członkowskie powinno przyjąć definicję działań terrorystycznych, do których należało: branie zakładników, produkowanie i używanie różnorodnej broni w celu pozbawienia ludzi życia lub zdrowia czy zamach na życie ludzkie⁶⁹.

Istotna dla przeciwdziałania temu zjawisku była również decyzja Rady 2003/48/WSiSW z 19.12.2002 r. To właśnie na jej mocy walkę z terroryzmem włączono do planu działań Europolu i Eurojustu⁷⁰. Przedsięwzięcia podejmowane przez Wspólnotę po 2001 r. w wielu wypadkach określano jako chaotyczne, a nie błyskawiczne. Częstym problemem był brak ratyfikacji postanowień przez wszystkie państwa członkowskie⁷¹. W 2004 r. podjęto kolejne działania zapobiegawcze. Rada Europy przyjęła wówczas deklarację w sprawie zwalczania terroryzmu oraz

⁶⁵ P. Turczyński, *Bezpieczeństwo europejskie. Systemy, instytucje, funkcjonowanie*, Wrocławskie Wydawnictwo Naukowe Alta, Wrocław 2011, s. 127.

⁶⁶ A. Gruszczak, *Unia Europejska wobec przestępczości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2002, s. 160–161.

⁶⁷ P. Wawrzyk, *Bezpieczeństwo wewnętrzne UE*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009, s. 284.

⁶⁸ P. Turczyński, op. cit., s. 127.

⁶⁹ T. Aleksandrowicz, op. cit., s. 82.

⁷⁰ *Decyzja ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu*, Dz. Urz. UE L 164, s. 1 i n.

⁷¹ R. Niedźwiecki, *Współczesny terroryzm. Jakie strategie zwalczania?*, www.pl.scribd.com (dostęp: 9.01.2013).

specjalny aneks stanowiący plan jej realizacji – w wypadku wystąpienia ataku terrorystycznego na państwo wspólnotowe pozostałe kraje członkowskie zostały zobowiązane do udzielenia pomocy. Nie wykluczono również użycia w tej sytuacji oddziałów militarnych⁷².

W grudniu 2005 r. Rada Europy przyjęła kolejny ważny dokument. Tym razem była nim strategia Unii dotycząca zwalczania terroryzmu. Sprecyzowano w niej cztery obszary działań: ochrona, zapobieganie, reagowanie i ściganie⁷³. Badacze zajmujący się tematyką prawa europejskiego zwracają uwagę, że powyższa strategia nadała odpowiedzialności państw członkowskich charakter indywidualny⁷⁴.

Unia Europejska, walcząc z terroryzmem przyjmuje nie tylko odpowiednie deklaracje, strategie czy plany działania. Istotnym elementem jest określenie zakresu wsparcia finansowego, które pozwoli na sukcesywną realizację ustalonych założeń. Szacuje się, że w latach 2007–2012 Unia wydawała 2 mld euro rocznie na bezpieczeństwo. Około 35% tej sumy pochłaniała walka z terroryzmem⁷⁵. Ostatnie lata uświadomiły Wspólnocie skalę zagrożeń i ich wpływu na bezpieczeństwo europejskie. Wydarzenia z 2001 czy 2004 r. pokazały, jak istotna w walce z terroryzmem jest współpraca międzynarodowa⁷⁶.

Podsumowanie

Problematyka bezpieczeństwa jest niezwykle istotna we współczesnym świecie. Działania społeczności międzynarodowych podejmowane na rzecz walki z terroryzmem powstrzymują rozprzestrzenianie się omawianego zjawiska. Należy podkreślić, iż możliwość całkowitego wyeliminowania tego typu zagrożeń pozostaje kwestią dyskusyjną, natomiast organizacje takie, jak ONZ i UE czynią wytężone wysiłki w kierunku zapewnienia bezpieczeństwa Europie i światu.

⁷² B. Górka-Winter, *Plan Unii Europejskiej zwalczania terroryzmu*, www.pism.pl (dostęp: 9.01.2013).

⁷³ T. Aleksandrowicz, op. cit., s. 122.

⁷⁴ D. Szlachter, *Walka z terroryzmem w Unii Europejskiej. Nowy impuls*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006, s. 159.

⁷⁵ R. Niedźwiecki, op. cit.

⁷⁶ D. Szlachter, *Unia Europejska wobec terroryzmu – aktywność międzynarodowa*, www.psz.pl (dostęp: 9.01.2012).

Bibliografia

- Aleksandrowicz T., *Terroryzm międzynarodowy*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
- Anioł W., *Narody Zjednoczone wobec problemów społecznych*, Książka i Wiedza, Warszawa 1988.
- Borucki M., *Terroryzm zło naszych czasów*, Wydawnictwo Mada, Warszawa 2002.
- Cała-Wacinkiewicz E., Pogórzańska R., Wacinkiewicz D., *Encyklopedia zagadnień międzynarodowych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011.
- Cesarz Z., Stadtmüller E., *Problemy polityczne współczesnego świata*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2000.
- Czerwiński A., Gradoń J., Gradoń K., *Encyklopedia terroryzmu*, Bellona, Warszawa 2004.
- Dietl W., Hirschmann K., Tophoven R., *Terroryzm*, PWN, Warszawa 2009.
- Drost M., *Operacje militarne inne niż wojna w doktrynie NATO i USA*, „Zeszyty Naukowe AON” 2000, nr 2.
- Gruszczak A., *Unia Europejska wobec przestępczości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2002.
- Jabłońska A., *Organizacja niemocy zjednoczonej*, „Wprost” 2004, nr 38.
- Jałoszyński K., *Terroryzm czy terror kryminalny w Polsce ?*, AON, Warszawa 2001.
- Jałoszyński K., *Współczesny wymiar antyterroryzmu*, Trio, Collegium Civitas, Warszawa 2008.
- Kaczmarek W., *Natarcie związku taktycznego, rozprawa habilitacyjna*, „Zeszyty Naukowe AON” 1997, nr 4.
- Kiwerska J., *Świat w latach 1989–2004. Wydarzenia – konflikty – procesy*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2005.
- Krajski S., *Traktat z Maastricht. Wstęp i komentarz*, Agencja SGK, Warszawa 1998.
- Kumaniecki K., *Słownik łacińsko-polski*, PWN, Warszawa 1982, s. 500.
- Lankosz K., Chorosiński M., Czubik P., *Walka z terroryzmem w świetle prawa międzynarodowego*, Wydawnictwo Sto, Bielsko-Biała 2004.
- Liedel K., Piasecka P., Aleksandrowicz T., *Bezpieczeństwo w XXI wieku*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011.
- Liedel K., Piasecka P., *Jak przetrwać w dobie zagrożeń terrorystycznych*, Trio, Collegium Civitas, Warszawa 2008.
- Liedel K., *Zwalczanie terroryzmu międzynarodowego w polskiej polityce bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2010.
- Łaźniewska E., Deszczyński P., *Kompendium wiedzy o organizacjach międzynarodowych*, PWN, Warszawa 2011.
- Madej M., *Międzynarodowy terroryzm polityczny*, MSZ, Warszawa 2001.
- Menkes J., *Od współpracy policyjnej do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości*, „Sprawy Międzynarodowe” 1997, nr 3.
- Mierzejewski D., *Bezpieczeństwo europejskie w warunkach przemian globalizacyjnych*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011.
- Międzynarodowa konwencja przeciwko braniu zakładników*, Dz. Urz. 2000, nr 106, poz. 1123.

- Mroziewicz K., *Moc, niemoc i przemoc*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz – Warszawa 2005.
- Nowa encyklopedia powszechna PWN*, red. B. Petrozolin-Skowrońska, PWN, Warszawa 1998.
- Pawłowski J., *Terroryzm we współczesnym świecie*, Wojsko i Wychowanie, Warszawa 2001.
- Piskulski S., *Prawne środki zwalczania terroryzmu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2000.
- Pulido A. V., *Sieć Al-Kaida*, Wydawnictwo Wołoszański, Warszawa 2008.
- Rewizorski M., *Petropolityka i bezpieczeństwo energetyczne we współczesnym świecie*, „Przełęcz Strategiczny” 2011, nr 2.
- Szlachter D., *Walka z terroryzmem w Unii Europejskiej. Nowy impuls*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006.
- Tomasiewicz J., *Terroryzm na tle przemocy politycznej*, Wydawnictwo APIS, Katowice 2000.
- Turczyński P., *Bezpieczeństwo europejskie. Systemy, instytucje, funkcjonowanie*, Wrocławskie Wydawnictwo Naukowe Alta, Wrocław 2011.
- Walker T., Gowers A., *Arafat*, Świat Książki, Warszawa 2005.
- Wawrzyk P., *Bezpieczeństwo wewnętrzne UE*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009.
- Wojciechowski S., *Terroryzm na początku XXI wieku*, Oficyna Wydawcza Branta, Bydgoszcz – Poznań 2011.

Akty prawne

- Konwencja o zwalczaniu przestępczości zorganizowanej*, Dz. Urz. 2001, nr 90, poz. 994.
- Konwencja w sprawie przeciwdziałania bezprawnym czynom przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej*, Dz. Urz. 1994, nr 129, poz. 635.
- Zarządzenie nr 213 KGP z dnia 28.02.2007 roku w sprawie metod przygotowania i realizacji zadań Policji w przypadku zagrożenia życia i zdrowia ludzi lub ich mienia albo bezpieczeństwa i porządku publicznego*, „Dziennik Urzędowy Komendanta Głównego Policji” 2007, nr 5, poz. 49.

Netografia

- Górka-Winter B., *Plan Unii Europejskiej zwalczania terroryzmu*, www.pism.pl (dostęp: 9.01.2013).
- Majczak M., *Współczesny terroryzm zagrożeniem dla bezpieczeństwa światowego. Zwalczanie terroryzmu*, www.e-debiuty.byd.pl (dostęp: 21.12.2012).
- Niedźwiecki R., *Współczesny terroryzm. Jakie strategie zwalczania?*, www.pl.scribd.com (dostęp: 9.01.2013).
- Szlachter D., *Unia Europejska wobec terroryzmu – aktywność międzynarodowa*, www.psz.pl (dostęp: 9.01.2012).

Summary

The actions of the international community to eliminate terrorism in the 20th and the 21st century. Selected aspects of the UN and EU activity in the field of security

The main purpose of this article is to determine the causes and scale of the phenomenon of terrorism in the 20th and the 21st century and the action of the international community to eliminate this phenomenon. The first part contains theoretical issues of terrorism. The history of the terrorism phenomenon will be presented, based on a thorough research of the literature. The second part describes several terrorist groups in the world. Al-Qaeda have been listed as examples of the most prevalent, but also the most dangerous groups of this type. The fragment contains the description of the internal structure, strategic objectives and major attacks of each terrorist group as a direct result of their activities. The final part of the thesis deals with the action taken by the international community against terrorism. The European Union and UNO have been taken into consideration as the most active organizations when it comes to terrorism.